

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Навчально-науковий інститут № 1
Кафедра юридичного документознавства**

**УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти
бакалавр
(назва ступеня вищої освіти)
за спеціальністю 081 «Право»
(код і назва спеціальності)
галузі знань 08 «Право»
(шифр та найменування галузі знань)

**Київ
2017 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Проценко Г.П.**, старший викладач кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ;
Стратулат Н.В., завідувач кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

Обговорено та схвалено вченою радою НАВС

____.____ 20__ року, протокол №

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 081«Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мова і мовлення у фаховій діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки. “Українська мова (за професійним спрямуванням)” тісно взаємопов'язана з такими дисциплінами: сучасна українська літературна мова, правнича лінгвістика, культура професійного мовлення, риторика, юридичне документознавство, конституційне право, теорія держави та права, історія, політологія, соціологія, техніка нормотворчості, юридичне нормопроєктування, адміністративне право, адміністративна діяльність, кримінальний процес, криміналістика, цивільний процес, юридична логіка, естетика, етика, педагогіка, юридична психологія тощо.

Програма навчальної дисципліни складається із чотирьох **розділів**:

1. Мова як засіб вираження правових приписів – 26 год.

2. Стилiстична диференцiацiя сучасної української лiтературної мови – 34 год.

3. Унормованiсть фахового мовлення – 48 год.

4. Граматичнi та пунктуацiйнi засоби фахового мовлення – 42 год.

2. Мета та завдання навчальної дисциплiни

1.1. Метою викладання навчальної дисциплiни «Українська мова (за професiйним спрямуванням)» є поглиблення та розширення мовних i мовленнєвих знань, умiнь та навичок, якi є необхідними для подальшого застосування в фаховiй дiяльностi.

У результатi вивчення цiєї дисциплiни у здобувачiв вищої освiти пiдвищується рiвень володiння сучасною українською лiтературною мовою у площинi фахової дiяльностi, вони набувають теоретичних знань про фахове спiлкування, його етапи й роль у професiйнiй дiяльностi, засвоюють термiнологiю майбутньої спецiальностi, у них формуються необхіднi для дiяльностi правника мовленнєвi вмiння та навички, комунiкативнi компетенцiї, потрiбнi у професiйному спiлкуванні, а також покращується їх загальна професiйна ерудицiя, мовна та мовленнєва культура.

1.2. Основними завданнями вивчення дисциплiни «Українська мова (за професiйним спрямуванням)» є:

- виховання у здобувачiв вищої освiти потреби вивчати українську мову;
- формування мовної компетенцiю майбутнiх фахiвцiв, що мiстить знання i практичне оволодiння нормами лiтературної професiйної мови;
- прищеплення вмiнь i навичок оптимальної мовної поведiнки у професiйнiй сферi;
- пiдготовка грамотних фахiвцiв, якi добре володiють українською мовою, зорiєнтованою на професiйну специфiку;

- розширення знань із професійної лексики;
- прищеплення практичних навичок складати ділові папери;
- ознайомлення з особливостями професійного мовлення;
- навчання користування спеціальною термінологією в усному і писемному мовленні;
- розвиток орфографічних і пунктуаційних навичок;
- поглиблення й розширення знань з основних розділів української мови.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

загальні мовні знання:

- предмет, об'єкт, мету та значення курсу;
- зв'язок цієї дисципліни з іншими науковими галузями знань;
- мову як систему знаків та правил їх поєднання;
- функції мови;
- мову як суспільне явище, її суспільні функції;
- мовну ситуацію та мовну політику;
- мовне законодавство України;
- характерні ознаки української літературної мови;
- різновиди мовних норм літературної мови, доречність їх використання в усному та писемному мовленні;
- стильове багатство української літературної мови;
- критерії культури мовлення, дотримання яких сприяє побудові зрозумілого та красивого мовлення;
- мовний етикет спілкування;
- різновиди лексикографічних джерел тощо;

знання про особливості фахової мови:

- загальні відомості про сутність та функції юридичної мови, її різновиди;

- юридичне термінознавство, види юридичних термінів,
- місце юридичних термінів у лексичній системі української мови;
- юридичний текст, його види;
- лексикографічні джерела юридичного спрямування;
- структурні особливості текстів документів;
- особливості функціонування мовних норм в юридичних текстах;
- особливості юридичного перекладу;
- специфіку наукової літератури тощо;

вміти:

- з огляду на культури фахового мовлення дотримуватися норм вимови та наголошування в усному мовленні;

- вживати граматичні норми як в усному, так і писемному фаховому мовленні;

- застосовувати орфографічні, пунктуаційні норми у писемному мовленні;

- використовувати фахову лексику в усному та писемному мовленні;

- вживати юридичну термінологію;
- обирати найбільш доречний термін з ряду синонімічних;
- розрізнявати пароніми, синоніми, омоніми, багатозначні терміни

юридичні тексти;

- використовувати усталені мовні звороти в юридичних текстах;

застосовувати правила мовного етикету у спілкуванні;

- працювати з лексикографічними джерелами, передусім юридичного спрямування;

- укладати основні управлінські документи, правильно їх оформлювати;

- правильно вживати мовні засоби відповідно до поставленого завдання;

- редагувати, корегувати та перекладати наукові тексти.

-

- дотримуватися вимог юридичної техніки тощо.

На вивчення навчальної дисципліни заплановано 150 годин, 5 кредитів ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати

у науково-педагогічних працівників кафедри юридичного документознавства, які безпосередньо проводять заняття, або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за їх адресою.

2. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Мова як засіб вираження правових приписів (26 год.)

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (6 год.)

Предмет, мета, завдання навчальної дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”. Міждисциплінарні зв’язки. Українська мова в контексті індоєвропейської мовної сім’ї: історичний аспект формування. Українська мова як єдина національна мова українського народу і форма його національної культури. Значення знання мови у професійній діяльності юриста. Форми побутування загальнонародної мови.

Мова — засіб вираження правових приписів.

Тема 2. Правове регулювання функціонування мов в Україні (8 год.)

Мовне законодавство України. Мовна політика. Мовна ситуація. Суспільні функції мови. Вплив мови на розвиток суспільства. Вплив розвитку суспільства на мову.

Мова і держава. Визначення статусу української мови в Конституції України, інших нормативних актах. Сфери функціонування української мови як державної. Функції державної мови. Історія становлення української мови як державної.

Поняття “національна мова”, “державна мова”, “офіційна мова,” світова мова”, “мова міжнаціонального спілкування” (правовий і політичний аспекти), “літературна мова”, їх співвідношення.

Мова і нація. Мова як засіб, що забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах – політичному, економічному, культурному тощо. Мова – основна ознака нації.

Тема 3. Мова і мовлення. Комунікативні ознаки мовлення юриста

(4 год.)

Поняття мови. Структура мови. Функції мови. Мова як генетичний код нації, засіб пізнання, мислення, спілкування, як показник рівня культури людини. Особливості мови юрисдикційного процесу.

Поняття мовлення. Функції мовлення. Типи мовлення (вербальне – невербальне; внутрішнє – зовнішнє; контактне – дистантне; безпосереднє – опосередковане; усне – письмове; міжособистісне – масове; монологічне – діалогічне – полілогічне; приватне – офіційне; інформативне – неінформативне; нормативне – ненормативне; етикетне – неетикетне тощо).

Мовлення і професія. Особливості юридичної мовленнєвої діяльності. Управління мовленням та його структурування з допомогою тематичної організації, зв'язності та злитості. Комунікативні ознаки мовлення юриста. Професійна мовнокомунікативна компетенція.

Мова і мовлення: порівняльна характеристика.

Тема 4. Усна й писемна форми вияву мови у правовій сфері (8 год.)

Загальні вимоги до усного мовлення. Усне офіційне спілкування в юридичній практиці. Типові помилки в усному мовленні і шляхи їх виправлення.

Писемне мовлення як відображення усного. Особливості передавання усного мовлення в писемній формі. Вимоги до писемної форми мови.

Усна й писемна форми вияву мови у правовій сфері: порівняльна характеристика.

Розділ 2. Стилiстична диференцiацiя сучасної української лiтературної мови (34 год.)

Тема 5. Функцiональнi стилi сучасної української мови (8 год.)

Функцiонально-стилiстична диференцiацiя сучасної української лiтературної мови. Стилiстичнi засоби української мови.

Полiфункцiональнiсть як одна з ознак сучасної української лiтературної мови. Функцiональнi стилi української мови та сфера їх застосування. Основнi ознаки функцiональних стилiв. Пiдстилi функцiональних стилiв. Жанри як рiзновиди текстiв певного стилю.

Професiйна сфера як iнтеграцiя рiзних функцiональних стилiв. Мова права. Формування, розвиток та удосконалення мови права.

Текст як форма реалiзацiї мовнопрофесiйної дiяльностi. Юридичний текст.

Тема 6. Особливостi наукового стилю (6 год.)

Науковий стиль як функцiональний рiзновид української лiтературної мови. Сфера, яка послуговується науковим стилем.

Основнi риси наукового стилю. Пiдстилi наукового стилю. Особливостi вживання мовних засобiв у рiзних пiдстилях наукового стилю.

Рiзновиди наукових робiт. Правила оформлення бiблiографiї.

Тема 7. Особливостi офiцiйно-дiлового стилю (10 год.)

Офiцiйно-дiловий стиль як функцiональний рiзновид української лiтературної мови. Сфера, яка послуговується офiцiйно-дiловим стилем.

Основнi риси офiцiйно-дiлового стилю. Пiдстилi офiцiйно-дiлового стилю. Особливостi вживання мовних засобiв у рiзних пiдстилях офiцiйно-дiлового стилю.

Усталенi мовнi звороти офiцiйно-дiлового стилю. Клiше. Професiоналiзми.

Тема 8. Мова права як окремий різновид сучасної української літературної мови (10 год.)

Інтеграційні зв'язки мови і права. Визначення мови права у сучасній науковій доктрині. Лінгвостилістичні та структурно-жанрові ознаки мови права. Базові та специфічні функції мови права. Комунікативно-професійні потреби у мові права.

Багаторівневість мови права як системи. Сфера побутування мова права.

Функціонально-стильові різновиди мови права. Формування, розвиток та удосконалення мови права.

Розділ 3. УНОРМОВАНІСТЬ ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ (48 год.)

Тема 9. Норми української літературної мови (4 год.)

Українська літературна мова. Поняття мовної норми.

Унормованість як основна ознака літературної мови. Норми сучасної української літературної мови. Мовний варіант, закріплений практикою і рекомендований до вжитку як обов'язковий. Вимова, слововживання, словозміна. Загальноприйняті правила реалізації мовної системи. Види літературних мовних норм (фонетичні, орфографічні, граматичні, пунктуаційні, лексичні, стилістичні).

Суспільні функції літературної норми. Мовна норма як категорія історична. Системні відношення мовних одиниць. Паралельне існування мовних варіантів. Особливості вживання мовних норм в юридичному мовленні.

Тема 10. Фонетичні норми (8 год.)

Орфоепічні норми як правила вимови голосних, приголосних звуків і звукосполучень. Забезпечення безперешкодного сприймання виголошеного тексту.

Акцентуаційні норми як правила наголошування слів. Інтонація. Ритмомелодика.

Тема 11. Орфографічні норми (12 год.)

Передавання звукової мови на письмі.

Написання слів і їх частин. Уживання великої літери. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Правила перенесення слів із рядка в рядок.

Орфограма. Графічні варіанти.

Тема 12. Лексичні норми (12 год.)

Лексичне значення слова. Контекст. Лексема. Термін. Номінативне значення слова.

Жаргонні, діалектні, просторічні слова.

Полісемія, синонімія й омонімія. Експресія. Стилістичне забарвлення. Повтори. Однозначність. Багатозначні слова. Стандартизовані конструкції.

Паронімія. Змішування паронімів. Тавтологія, плеоназми. Спільнокореневі слова. Надлишкова інформація. виправдана тавтологія.

Активна лексика. Пасивна лексика (неологізми, архаїзми, історизми). Питомі українські слова. Іншомовна лексика. Професіоналізми (профарго, техніцизми). Канцеляризми. Слова в їх переносному значенні: епітети, метафори, метонімія. Аббревіатури, скорочення слів.

Тема 13. Українська термінологія у професійному спілкуванні (12 год.)

Історія і сучасні проблеми української термінології. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії.

Слово і термін. Поняття та категорія. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. Юридична термінологічна система. Поняття юридичного

терміна. Класифікація юридичних термінів. Синонімія та омонімія в юридичній термінології. Паронімія юридичних термінів.

Юридична лексикографія. Словники як джерело інформації. Використання словників у роботі з правничими термінами. Українські електронні термінологічні словники.

Розділ 4. Граматичні та пунктуаційні засоби фахового мовлення (42 год.)

Тема 14. Морфологічні норми (12 год.)

Граматика. Граматична система. Особливості поєднання слів у словосполучення і речення.

Морфологія як основний розділ граматики. Загальне граматичне значення. Граматична структура. Граматичні властивості слів. Особливості будови слів. Класи слів за їх будовою і формами словозміни. Словозміна, словотворення, формотворення. Засоби словотворення.

Групування слів за частинами мови. Повнозначні, неповнозначні частини мови, вигук. Граматичні категорії різних частин мови.

Тема 15. Синтаксичні норми (12 год.)

Синтаксис як основний розділ граматики. Типи словосполучень. Типи речень. Поєднання абсолютно різних за будовою і класом слів у речення.

Основні синтаксичні функції слів. Сурядний, підрядний зв'язок. Три способи цього зв'язку – узгодження і керування (граматичний) та прилягання (лексичний). Порядок слів у реченні. Розповідні речення. Окличні, питальні, спонукальні речення. Прості та складні речення. Дієприкметникові й дієприслівникові звороти, уточнюючі обставини, вставні слова, додатки.

Синтаксис професійного мовлення.

Тема 16. Пунктуаційні норми (10 год.)

Пунктуація. З історії української пунктуації. Принципи української пунктуації (синтаксичний, смисловий, інтонаційний). Система розділових знаків. Основні функції розділових знаків. Основні правила вживання розділових знаків. Членування писемного мовлення.

Розділові знаки як усталена система. Крапка, знак питання, знак оклику, крапки, дужки, лапки, кома, крапка з комою, двокрапка, тире. Одиначні і парні розділові знаки. Роздільні та видільні розділові знаки.

Тема 17. Культура фахового мовлення (8 год.)

Культура мови й культура мовлення. Культура мовлення правника як складник його професійної компетенції. Співвідношення термінів *професійне мовлення* і *ділове мовлення*. Етапи становлення й розвитку культури професійного спілкування. Шляхи підвищення особистої культури мовлення. Знання й уміння на різних рівнях мовної культури.

Нормативність української мови. Мова і мовлення. Типи мовлення. Комунікативні ознаки мовлення. Основні ознаки культури української мови. Культура усного та писемного мовлення юриста. Мовленнєвий етикет.

Роль лексикографічних джерел у підвищенні професійної мовленнєвої культури.

Словники, довідники, енциклопедії. Термінологічні лексикографічні джерела.